

Schurken

Van dezelfde auteur verscheen bij Nieuw Amsterdam:

Zeg niets

Het pijnstillimperium

PATRICK RADDEN KEEFE

SCHURKEN

Waargebeurde verhalen over
moordenaars, oplichters,
dwarsliggers en vrijbuiters

Vertaald door Hans E. van Riemsdijk
en Marijke Gheeraert

Nieuw Amsterdam

Voor Justyna

Oorspronkelijke titel *Rogues. True Stories of Grifters, Killers, Rebels and Crooks*
Oorspronkelijke uitgever Doubleday, a division of Penguin Random House LLC,
New York

© 2022 Patrick Radden Keefe

© 2022 Nederlandse vertaling Hans E. van Riemsdijk en Marijke Gheeraert /

Uitgeverij Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden

Tekstredactie Yulia Knol

Omslagontwerp Moker Ontwerp

Foto auteur © Philip Montgomery

NUR 330

ISBN 978 90 468 2988 2

www.nieuwamsterdam.nl

Inhoud

Woord vooraf 7

MISDAADFAMILIE

Hoe een beruchte Nederlandse gangster door zijn zus wordt verlinkt
(2018) 12

DE JEFFERSON-FLESSEN

Hoe komt een verzamelaar aan zoveel zeldzame flessen uitzonderlijke wijn?
(2007) 42

DE WREKER

Heeft de broer van een slachtoffer van de bomaanslag in Lockerbie de zaak
opgelost? (2015) 65

HET RIJK VAN DE VOORKENNIS

Hoe een arts, een hedgefondshandelaar en de miljardair Steve A. Cohen
verstrikt raken in een enorm financieel schandaal (2014) 92

EEN GELADEN WAPEN

Het tragische verleden van een meervoudige moordenares (2013) 126

DE JACHT OP EL CHAPO

Het verhaal van de arrestatie van 's werelds beruchtste drugsbaron
(2014) 163

WINNEN

Hoe Mark Burnett erin slaagde Donald Trump als icoon van de American Dream neer te zetten (2019) 189

DE ZWITSERSE BANKDATAROOF

Het relaas van de IT'er die de meest duistere geheimen van een Geneefse bank blootlegt (2016) 221

HET WAPEN VAN DE PRINS VAN MARBELLA

De jarenlange strijd om een schimmige internationale wapenhandelaar op te pakken (2010) 249

OVER DE ERGSTE VAN DE ERGSTEN EN DE DOODSTRAF

Judy Clarke is een meester in het redden van het leven van beruchte moordenaars. Dan aanvaardt ze de zaak van Dzjochar Tsarnajev. (2015) 273

ALLES VOOR MIJ EN DE MIJNEN

Hoe de Israëliische miljardair Steinmetz de zeggenschap kreeg over een van Afrika's kostbaarste schatten (2013) 303

ANTHONY BOURDAIN EN HET REIZENDE FEESTMAAL

Het rusteloze leven van een gastronomische rebel (2017) 334

Dankwoord 365

Woord vooraf

Een van de vreemdste momenten in mijn loopbaan als tijdschriftjournalist is een telefoontje in mei 2014. *The New Yorker* heeft net mijn stuk ‘The Hunt for El Chapo’ gepubliceerd, over de criminele loopbaan en de arrestatie van de voortvluchtige Mexicaanse drugsbaron Joaquín Guzmán Loera, en ik krijg op mijn kantoortelefoon een voicemail van een advocaat die namens de familie Guzmán zegt te spreken. Op zijn zachtst gezegd is dat alarmerend. Ik heb me in de loop der jaren toegelegd op wat in de journalistiek *write-arounds* worden genoemd: artikelen over personen die weigeren zich te laten interviewen. Sommige journalisten hebben een hekel aan *write-arounds*, maar ik houd van de uitdagingen die erbij horen. Het vergt heel wat journalistieke creativiteit om een levendig portret te schetsen van iemand zonder de persoon zelf ooit te hebben gesproken; anderzijds onthullen zulke stukken vaak meer dan artikelen die zich voornamelijk baseren op de geënceneerde ontmoetingen die je krijgt als een politicus of topondernemer wel zijn medewerking verleent. Toen ik over tv-producer Mark Burnett schreef, wilde hij niet met me praten – maar hij heeft twee ex-vrouwen die dat wel deden en ik heb het idee dat ik via hen uiteindelijk meer over Burnett te weten ben gekomen dan zou zijn gebeurd als ik hemzelf had gesproken.

Toen ik aan het stuk over El Chapo begon zat de drugsbaron in een Mexicaanse gevangenis en gaf hij geen interviews. Voor mij sprak het vanzelf dat hij niet met mij aan tafel zou willen zitten. Ik heb ook op geen enkel moment gedacht dat hij het artikel na verschijning zou lezen. Hij mocht dan aan het hoofd staan van een drugssyndicaat waar miljarden in omgingen, zelf was hij naar verluidt zo goed als analfabeet. En zelfs als hij wel kon lezen, leek hij me

niet het type dat zich zou abonneren op *The New Yorker*. Maar het artikel bevatte een aantal onthullingen die de Mexicaanse pers had opgepikt. Dus op de een of andere manier moet hij ervan hebben gehoord.

Ik wacht een tijdje voor ik de advocaat terugbel en ga ervan uit dat hij bezwaar wil maken tegen een of ander detail in mijn verhaal (en ik vrees dat het om de passage gaat waarin ik vertel dat El Chapo een grootgebruiker van viagra is). Ik laat een van mijn bronnen discreet inlichtingen inwinnen en die bevestigt dat deze advocaat inderdaad voor de familie Guzmán werkt. ‘Bel de man gewoon. Ik denk niet dat het veel om het lijf heeft,’ zegt mijn bron. ‘Gebruik wel een vaste lijn van de redactie en geef hem onder geen beding je adres.’

Ik raap al mijn moed bijeen en bel de advocaat terug. Hij heeft een zwaar accent en een stijve, formele manier van spreken. Wanneer ik hem zo luchtig mogelijk zeg dat ik Patrick Keefe van *The New Yorker* ben, antwoordt hij bijna theatraal ernstig: ‘Wij hebben uw artikel gelezen.’

‘O?’ zeg ik en zet me intussen schrap.

‘Het was’ – dramatische pauze – ‘zeer interessant.’

‘Eh... nou...’ stamel ik. ‘Bedankt.’ Interessant, het kan erger.

‘*El señor...*’ begint hij voor hij weer een beladen pauze laat vallen. ‘... is klaar...’ De seconden tikken weg. Ik knijp mijn telefoon bijna stuk, het hart klopt me in de keel. ‘... om zijn memoires te schrijven.’

Voor het telefoontje heb ik het gesprek uitgetekend, als middelbare scholier die zich voorbereidt op een debatingwedstrijd: als de ander dit zegt, dan antwoord ik dat. Ik ben voorbereid op alle mogelijke scenario’s, elke richting die het gesprek kan uitgaan. Maar dit had ik niet verwacht.

In een onhandige poging met iets samenhangends te komen, zeg ik: ‘Nou, dat boek wil ik straks graag lezen.’

‘Maar meneer,’ onderbreekt de advocaat me, ‘is het ook een boek dat u zou willen schrijven?’

Als zich opeens de mogelijkheid aandient om als ghostwriter de biografie van El Chapo te schrijven is dat – ik geef het toe – toch iets om serieus over na te denken. In de jaren dat hij voortvluchtig was is hij uitgegroeid tot een bijna mythische figuur, en als journalist is de gelegenheid om zijn verhaal uit zijn eigen mond te horen wel heel verleidelijk. Maar voor ik die dag de telefoon neerleg heb ik het aanbod al geweigerd. Guzmán is direct of indirect verant-

woordelijk voor duizenden, misschien wel tienduizenden moorden. Ik zou zijn verhaal op geen enkele aannemelijke manier kunnen schrijven zonder in detail in te gaan op de vele slachtoffers. Het lijkt echter onwaarschijnlijk dat El Señor zo'n soort boek voor ogen heeft. Het hele scenario voelt een beetje als de eerste aflevering van een thrillerserie waarin de ongelukkige journalist, verblind door zijn verlangen naar een primeur, de derde episode niet noodzakelijkerwijs overleeft.

Zo tactvol mogelijk leg ik het de advocaat uit: 'Zelfs in de meest ideale omstandigheden kan de relatie tussen ghostwriter en onderwerp af en toe... tja... onder druk komen staan.'

De advocaat gaat heel netjes met het verhaal om. Na nog een kort telefoongesprek een week later (Hij: 'Als u nog geïnteresseerd bent in ons aanbod...' Ik: 'Nee, ik heb erover nagedacht. Echt, ik heb erover nagedacht.') heb ik niets meer van hem gehoord. Wat begonnen was als een echt beangstigende ervaring, is een anekdote voor op feestjes geworden. Maar dit treffen is ook emblematisch voor het avontuur dat tijdschriftjournalistiek betekent: de griezelige intimiteit die een verslaggever kan voelen met een persoon die hij nooit heeft ontmoet; de vreemde ervaring dat je een verhaal de wereld in stuurt zodat iedereen het kan lezen om dan te constateren dat het een eigen leven gaat leiden.

Ik zit net op de middelbare school als ik in de ban raak van tijdschriften. Het is eind jaren tachtig en tijdschriften – het fysieke ding, die kleurige bundels geniet papier – zijn alomtegenwoordig en het voelt alsof ze er altijd zullen zijn. De schoolbibliotheek heeft een tijdschriftenkamer met een wandrek vol met de laatste nummers van *Time*, *Rolling Stone*, *Spin*, *U.S. News & World Report*. En, hoe kan het ook anders, *The New Yorker*.

De term *long-form* is nog niet in zwang, dat komt pas later om de uitgebreide artikelen typisch voor tijdschriften te onderscheiden van de compactere stukken op het net. Maar als scholier voel ik al dat een lang tijdschriften-artikel – een 'longread' – zeker voor non-fictie weleens de allerbeste vorm kan zijn. Deze stukken, lang genoeg om je volledig in te verdiepen, maar kort genoeg om in één ruk uit te lezen, hebben een heel eigen subtiele structuur. Die vorm van storytelling had iets efficiënts dat, in tegenstelling tot de non-fictie-

boeken die ik las, zowel oog had voor de aandachtsspanne als voor de tijd van de lezer.

Ik groei dus op met *The New Yorker* en koester stiekem de ambitie ooit zelf voor het tijdschrift te schrijven. Lange tijd is dat niet meer dan een droom en het kost me jaren van valse starts en vreemde omwegen (een rechtenstudie is niet meteen een route die ik journalisten in spe wil aanraden) voordat het blad in 2006 mijn eerste freelancestuk publiceert.

De paradox van tijdschriften is dat ze vergankelijk en tegelijkertijd blijvend zijn. Gedrukt op dun papier zijn ze haast bedoeld om snel bij het oud papier te belanden; net als kartonnen bekertjes ontworpen om weggegooid te worden. Toch heb je mensen die ze bewaren. Als kind vond ik het geweldig om bij vrienden van mijn ouders een boekenplank vol nummers van *National Geographic* te ontdekken. Heerlijk, die glanzende gele ruggetjes netjes op een rij.

Voor velen betekent internet de dood van het tijdschrift. En in veel opzichten is dat ook zo. Het wereldwijde web heeft niet alleen de economische voorwaarden die tijdschriften in staat stelden te floreren op zijn kop gezet, maar ook de hele cultuur waarin we het gedrukte woord tot ons namen en naar huis holden om het nieuwste nummer uit de bus te graaien. Of bij de kiosk een uur door het aanbod bladerden, of altijd een oud nummer in onze rugzak hadden zitten tot het bijna uit elkaar viel. Anderzijds heeft internet het tijdschriften-artikel juist gered door het uit de papierbak te houden en het eeuwige leven te geven. Tot voor een aantal jaren geleden was een belangrijk artikel even vergankelijk als kersenbloesem: vandaag is het er, morgen niet meer. Nu is elk stuk een muisklik van ons verwijderd en eeuwig oproepbaar.

Dat benadrukt een diepere paradox in de vorm op zich. Als ik het grootste deel van een jaar investeer in onderzoek en het schrijven van een artikel en de lezer een goed uur zal besteden aan het lezen ervan, dan wil ik haar of hem de complete en definitieve versie van het verhaal vertellen. Ik wil de realiteit van een verhaal in heel zijn levendige en dynamische glorie vatten en vastpinnen, zoals een lepidopterist een vlinder onder glas vastzet.

Natuurlijk stopt het leven van een stuk niet na publicatie. Het verhaal blijft lopen, blijft zich ontwikkelen, met zijn vleugels klapperen. Je personages blijven handelen, vaak op onverwachte manieren. Het zijn tenslotte echte mensen. Ze ontsnappen opnieuw uit de gevangenis, zoals Chapo Guzmán. Of ze zien

een juridische nederlaag veranderen in een overwinning, zoals de succesvolle doodstrafadvocate Judy Clarke. Of ze stappen onverwacht uit het leven, zoals Anthony Bourdain.

Deze verhalen zijn geschreven in de loop van ongeveer twaalf jaar en weerspiegelen een aantal van mijn fascinaties: misdaad en corruptie, geheimen en leugens, het doorlaatbare vlies dat legaliteit van illegaliteit scheidt, familiebanden, de kracht van ontkenning. Ik heb nooit een specifiek jachtgebied gehad (nog zo'n pluspunt van het schrijven voor tijdschriften) maar stort me op verhalen die me op de een of andere manier intrigeren vanwege de complexiteit van de personages of de vele verwickelingen. Bepaalde thema's komen echter steeds terug en de artikelen zijn ook met elkaar verbonden door kleine toevalligheden. El Chapo belandt in dezelfde sombere, extreem beveiligde gevangenis als Dzjochar Tsarnajev, de cliënt van Judy Clarke. De wapensmokkelaar die bekendstaat als de Prins van Marbella wordt onterecht beschuldigd van betrokkenheid bij het neerhalen van Pan Am-vlucht 103, een misdaad die Ken Dornstein, wiens oudere broer in dat vliegtuig zat, een kwarteeuw lang heeft proberen op te lossen.

Een artikel schrijven kan een heerlijk project worden dat je volledig opsloort, zo zelfs dat ik soms het gevoel heb dat een onderzoek me in alle richtingen kan meevoeren als de onderstroom in de branding vat op me krijgt. Toch wijs ik mezelf er altijd op dat ik moet terugkomen om het verhaal te vertellen, waarbij ik hopelijk ook kan overbrengen wat me zo fascineert aan een onderwerp. Dit boek is een bundel van waanzinnige verhalen, maar ze zijn allemaal waargebeurd en minutieus gefactcheckt door mijn briljante collega's bij *The New Yorker*. Ik hoop dat ze als geheel licht werpen op misdaad en straf, op de glibberigheid van normen en waarden, de keuzes die we maken op ons levenspad en de verhalen die we onszelf en anderen vertellen over die keuzes.

MISDAADFAMILIE

Hoe een beruchte Nederlandse gangster door zijn zus wordt verlinkt (2018)

De ogen van Astrid Holleeder zijn van een opvallend blauw dat aan zwembaden doet denken, maar meer mag ik niet zeggen over haar uiterlijk omdat ze is ondergedoken. Ze leeft als een balling in haar eigen stad Amsterdam. Al een aantal jaren woont ze in gemeubileerde safehouses. Haar voorkeur gaat uit naar gebouwen met een ondergrondse parkeergarage om zo kort mogelijk onbeschermd te zijn als ze in haar kogelvrije auto stapt. Die auto heeft ze tweedehands gekocht voor vijftienduizend euro. Ze bezit ook twee kogelvrije vesten. Ze denkt veel na over hoe ze vermoord kan worden en heeft allerlei fatale scenario's in haar hoofd. Als ze moet stoppen voor een rood licht en er duikt een onbekende auto naast haar op, klemt ze met bonzend hart het stuur vast. Pas als het licht op groen springt en die auto rijdt door, ademt ze uit.

Amsterdam, een stad van minder dan een miljoen inwoners is een moeilijke plek om je eigen verdwijning te ensceneren, zeker als je er bent opgegroeid. Gelukkig voor Holleeder was ze al erg op haar privacy gesteld voordat haar leven werd bedreigd. Op internet vind je geen enkele foto van haar als volwassene. Tegenwoordig gaat ze af en toe nog stiekem op bezoek bij een handjevol vrienden, maar verder zit ze meestal thuis. Als ze de stad in gaat doet ze dat in het geheim en soms vermomd: ze heeft een hele verzameling valse neuzen en tanden. Holleeder kleedt zich meestal in het zwart, maar als ze vermoedt dat iemand haar volgt duikt ze weleens een toilet binnen om weer tevoorschijn te komen met een pruik op en een rode jurk aan. Af en toe doet ze zich ook voor als man. Zo'n bestaan komt je sociale leven niet ten goede. Natuurlijk is het riskant voor haar om nieuwe mensen te ontmoeten. Holleeder is een dynamische vrouw die energie put uit de personen in haar omgeving, maar ze heeft

zich in een pantser gehuld. Ze vertelt dat ze tweeënvijftig en vrijgezel is, en zegt er meteen bij dat relaties overschat worden.

Dat Holleeder haar leven niet zeker is houdt direct verband met het feit dat ze in 2013 besloot kroongetuige te zijn in een omvangrijk misdaadproces. Ze stemde toe te getuigen tegen de beruchtste Nederlandse crimineel, de man die bekendstaat als ‘de Neus’ vanwege zijn meest prominente gezichtskenmerk. Een riskante beslissing, dat is zeker. ‘Iedereen die zich ooit tegen hem heeft gekeerd is inmiddels dood,’ vertelt ze. De Neus zit vast in de enige extra beveiligde inrichting in Nederland. In 2016 zou hij medegegetineerde bendeleiders gevraagd hebben mensen buiten de gevangenis te ronselen om Astrid Holleeder en twee andere getuigen in de zaak tegen hem te liquideren. Een van de gevangenen lichtte de autoriteiten in en het complot werd verijdeld. Maar de dreiging blijft. ‘Hij zal zeker niet aarzelen,’ zegt Astrid Holleeder. ‘Hij zal me vermoorden.’ Ze lijkt heel zeker te weten wat de Neus allemaal van plan is en dat komt deels doordat ze lang zijn raadvrouw is geweest. Voor ze onderdook was Astrid Holleeder namelijk een succesvolle strafpleiter. Sterker nog, ze is de jongste zuster van de Neus.

De naam van de Neus is Willem (Wim) Holleeder. Hij staat terecht voor vijf moorden, twee moordpogingen en lidmaatschap van een criminele organisatie. De zittingen vinden plaats in de ‘Bunker’, een zwaarbeveiligde rechtbank in Amsterdam Nieuw-West. Tijdens haar getuigenis zit Astrid achter een ondoorzichtig scherm zodat niemand in de zaal haar gezicht kan zien en ook zij Willem niet kan zien – die zou kunnen proberen haar te beïnvloeden met een dreigende blik of een gebaar dat alleen zij begrijpt. Een van de officieren van justitie verklaarde onlangs in de zaal dat Willem ‘extreem intimiderend’ kan zijn. Het ‘megaproces’, zoals de Nederlandse pers het noemt, is zo’n spektakel geworden dat mensen al in alle vroegte in de rij staan om een zitje te bemachtigen op de kleine publieke tribune. Een deel van de attractie is Astrid zelf. In 2016 bracht ze het boek *Judas* uit over hoe ze was opgegroeid met Willem en over haar besluit hem te verraden. Van het boek zijn een half miljoen exemplaren verkocht in een land van 17 miljoen inwoners. Hoewel Astrid nu een bekend auteur is, heeft ze nauwelijks iemand van haar lezers ontmoet. Signeersessies in een boekhandel zitten er niet in. De titel getuigt van het dubbele gevoel dat ze heeft over haar besluit haar broer te beschuldigen van

moord. Maar juist die dramatische keuze vormt de basis van het succes van het boek en is ook de reden waarom de Bunker zoveel nieuwsgierigen trekt: de confrontatie tussen de Holleeders is een familietwist die zich samenbalt tot een duel in de rechtszaal.

‘Dit is het ultieme verraad,’ zegt Astrid in maart in de rechtbank. Snikkend verklaart ze dat ze ondanks zijn vele misdaden nog steeds van Willem houdt. Het is ‘gek en afschuwelijk’ om tegen hem te getuigen, geeft ze toe. ‘Maar als je een hele lieve hond hebt die kinderen bijt, kies je ook voor de kinderen en laat je het beest inslapen.’

Willem is de oudste van vier kinderen, Astrid de jongste. Sonja en Gerard zijn nummer twee en drie. Ze groeien op in de Jordaan, de volkswijk met zijn smalle huizen en grachten in het centrum van Amsterdam. Vandaag vind je er veel hippe cafés en dure boetieks, maar in de jaren zestig was het een arbeiderswijk. De vader van Astrid – ook Willem geheten – werkt in de Heineken-brouwerij, zo’n tweeënhalve kilometer van hun huis. Senior verafgoedt Alfred (Freddy) Heineken, de potentat aan het hoofd van het bedrijf en een van de rijkste mannen van Nederland. De kinderen maken hun huiswerk met pennen met het logo van Heineken en drinken melk uit Heineken-glazen. Het hele huis was ‘doordrenkt van Heineken’, herinnert Astrid zich. Zo ook haar vader: hij is een alcoholist. Daarnaast is hij een tirannieke sadist die zijn vrouw Stien en de kinderen kleineert en mishandelt.

Als Astrid nadenkt over haar beperkte bewegingsruimte nu, moet ze vaak denken aan haar jeugd. ‘Ik ben het gewend in een gevangenis te zitten want thuis was het een gevangenis,’ vertelt ze me. Willem is een grote, knappe tiener met gespierde armen en een geprononceerde neus. Net als zijn vader heeft hij een kort lontje en het botst vaak tussen de twee. Willem junior begint ’s avonds uit te gaan en komt dan laat thuis. Soms maakt hij Astrid dan wakker en fluistert: ‘Assie, slaap je? Is pa al naar bed? Is hij weer door het lint gegaan?’ Astrid fluistert terug: ‘Hij brulde dat je te laat was, maar mama heeft de wijzers van de klok teruggedraaid zodat hij je niet kan betrappen.’ Stien vertelt dat haar zoon tot zijn dertiende ongeveer een lieve knul was. Ze voegt eraan toe dat ze niet wist dat hij met de verkeerde mensen optrok. ‘Maar ja, in de wijk waren het allemaal criminelen.’

Nederland heeft officieel een van de laagste misdaadcijfers ter wereld. In de afgelopen jaren hebben een twintigtal gevangenen de poorten gesloten omdat er niet genoeg veroordeelden zijn om ze vol te krijgen. Een gedoogbeleid tegenover cannabis en prostitutie in combinatie met een laag armoedeniveau en goede sociale voorzieningen heeft het land de reputatie opgeleverd van een vreedzaam en progressief utopia. Een recent vertrouwelijk rapport van de Nederlandse politie dat naar de pers werd gelekt, stelt echter dat de officiële cijfers geen juiste weergave zijn van de werkelijke omvang van de misdaad in het land. De politie schat dat talloze kleine diefstallen en andere overtredingen niet in de cijfers zijn opgenomen omdat slachtoffers geen aangifte doen: ze menen dat misdaad een onvermijdelijke plaag is en dat de autoriteiten de daders toch niet zullen oppakken. Er is ook heel wat zware criminaliteit. Volgens een rapport van Europol passeert ruim de helft van de cocaïne die Europa binnenkomt de haven van Rotterdam. Toen er een paar jaar geleden een enorme partij verdween, brak er een bendeoorlog uit waarbij meer dan tien mensen werden vermoord en huurmoordenaars in de straten van Amsterdam hun wapens leegden.

Willem Holleeders eerste stappen in de onderwereld zijn bescheiden: hij helpt huisbazen met het op straat zetten van krakers en liefheeft wat met oplichtingspraktijken. Als jonge twintiger promoveert hij naar gewapende overvallen. Hij vertoont inmiddels wat van de gewelddadige trekken van zijn vader en bedreigt onder anderen zijn zussen. Volgens Astrid zei hij altijd dat hij thuis de baas was.

‘Hij is een narcist, net als zijn vader,’ hoor ik van Stien. Af en toe komt hij naar huis om zijn broer en zussen en moeder te zien, en vaak brengt hij zijn jeugdvriend Cornelius (Cor) van Hout mee. Astrid vindt hem leuk. ‘Hij had een joie de vivre,’ vertelt ze me en hij neemt de onstuimige Willem niet al te serieus. Sonja vindt Cor ook charmant en tot grote vreugde van Astrid krijgen ze verkering. Sonja is mooi, blond, perfect gekleed en onderdanig tegenover mannen. ‘Sonja was net een pop,’ vertelt hun moeder me. ‘Astrid was eerder een tank.’ Astrid is zo ongelofelijk onafhankelijk dat haar broers en zus grappen dat ze vast een vondeling was. Ze neemt die gedachte half ernstig en vraagt zich soms af of haar echte familie ooit zal opduiken om haar op te halen.

Astrid blinkt uit op school en omdat ze zich beperkt voelt door het platte

Amsterdams dat ze thuis spreken, doet ze moeite het Standaardnederlands onder de knie te krijgen. Spottend noemt Willem haar een kapsoneslijder. Ze leert ook Engels en vindt het fijn een taal te kennen die haar brute vader niet begrijpt. Ook nu nog biedt het overschakelen naar Engels haar een emotioneel toevluchtsoord. Als adolescent heeft Astrid de neiging in uitgesproken rollenpatronen te denken: vrouwen zijn slachtoffers, mannen daders. ‘Ik was net een man,’ vertelt ze. ‘Ik wilde geen slachtoffer zijn. Ik droeg nooit jurken.’ Ze speelt basketbal, op semiprofniveau zelfs. Op haar zeventiende gaat ze het huis uit en keert ze haar vader voorgoed de rug toe. Ze wil weg uit Nederland met een studiebeurs voor het buitenland. ‘Ik was klaar om naar de vs te gaan, maar de ontvoering van Heineken trok een streep door mijn plannen.’

Freddy Heineken verlaat op 9 november 1983 zijn kantoor in Amsterdam. Er stopt een oranje bestelbusje naast zijn auto. Een paar gemaskerde mannen duwen hem en zijn chauffeur onder bedreiging van een pistool het voertuig in. Het busje scheurt over een fietspad en rijdt naar een opslagplaats aan de rand van de stad. Heineken en zijn chauffeur worden elk in een geluidsdichte cel geduwd. Die avond ontvangt de Nederlandse politie een losgeldeis voor een fenomenaal bedrag – het equivalent van ongeveer 26 miljoen euro nu. ‘Ontvoeringen waren dingen die elders gebeurden, in de vs en zo,’ vertelt Peter R. de Vries, de Nederlandse misdaadjournalist die een boek schreef over de kidnapping. Freddy Heineken is een nationaal icoon en het Nederlandse publiek volgt gespannen de ontwikkelingen. Op dat moment woont Sonja samen met Cor van Hout, met wie ze sinds kort een dochter heeft: Frances. Op een avond gaan Astrid en Willem bij hen eten en kijken ze samen naar het journaal. ‘Hoe stóm kun je zijn?!’ zegt Astrid. ‘Wie ontvoert nu Heineken? Die gasten zullen voor de rest van hun leven opgejaagd worden.’

‘Denk je dat?’ vraagt Willem.

‘Ik ben er verdomme wel zeker van,’ antwoordt ze.

Drie weken later heeft de politie nog geen vooruitgang geboekt in de zaak. De familie Heineken geeft een chauffeur vijf zakken met het losgeld in vier verschillende valuta, zoals de ontvoerders hebben geëist. De chauffeur rijdt naar Utrecht, stopt de zakken in een afwateringsgoot van een viaduct en vertrekt. De gijzelaars worden na ontvangst van het losgeld niet vrijgelaten, maar

de politie krijgt bijna twee dagen later een anonieme tip die hen naar de Amsterdamse loods leidt. Daar vinden ze Freddy Heineken en zijn chauffeur. 'Ik was met mijn linkerhand vastgeketend waardoor ik me nauwelijks kon bewegen,' verklaart Heineken en voegt er nog aan toe dat hij zijn haren kamde met de tanden van een plastic vork. 'Een ritme proberen op te bouwen geeft je iets te doen,' aldus Heineken. De gevangenen zijn gered, maar de daders zijn verdwenen: kennelijk zijn ze weggekomen met de misdaad en het losgeld. Op een ochtend – Astrid is bij Sonja; Cor is niet thuis – vallen zwaarbewapende agenten het huis binnen. Een anonieme bron heeft de identiteit van de ontvoerders doorgegeven aan de Nederlandse autoriteiten. De vermeende leiders van het complot zijn Willem Holleeder en Cor van Hout. De politie arresteert de zussen. Astrid is zeventien.

Begin dit voorjaar nam ik contact op met Astrids uitgever Oscar van Gelderen. De elegante man met schalkse glimlach heeft ervaring met sterauteurs die met de dood worden bedreigd: hij publiceerde als eerste buitenlandse uitgever de vertaling van *Gomorra* van Roberto Saviano, de Italiaanse journalist die in 2006 dit boek over de Napolitaanse maffia schreef en sindsdien ondergedoken leeft. Van Gelderen brengt me in contact met Astrid; ze wil me best ontmoeten, maar wel op haar voorwaarden. Ik mag op voorhand niet weten waar in Amsterdam we elkaar zullen spreken: als de handlangers van Willem er lucht van krijgen dat ik een afspraak heb met Astrid zouden ze me kunnen volgen. Voorafgaand aan onze ontmoeting drukt Van Gelderen me op het hart rekening te houden met de emotionele tol die deze precaire toestand van haar eist. 'Ze is heel intelligent, maar ook heel gevoelig.'

Op een avond, het begint al te schemeren, pikt een chauffeur me op om me naar een chic Amsterdams hotel te brengen waar we de ondergrondse parkeergarage in rijden. Ik neem de lift naar een Japans restaurant waar ik naar een lage tafel in een door kamerschermen omsloten privéruimte wordt geleid. Zo'n scherm schuift open en Astrid komt binnen. Voor een kluizenaar is ze ontzettend fit. Gekleed in het zwart begroet ze me hartelijk en bestudeert dan uitgebreid de menukaart. 'Ik ga niet vaak uit eten, alleen als er een privéruimte is,' zegt ze enthousiast en kiest dan voor de meest extravagante optie op de kaart: kennismakingsmenu van twaalf gangen. Ze raadt me aan haar

voorbeeld te volgen. Dan begint ze over haar broer – snel en zelfverzekerd, in perfect Engels – met de stortvloed aan woorden die typisch is voor iemand die snakt naar een gesprek. Volgens Astrid lijkt het geen twijfel dat Willems beslissing om Freddy Heineken te ontvoeren wel iets van vadermoord heeft. Dat was immers de man die door haar vader werd verafgood, maar die ook het bier leverde dat hij de hele dag door dronk. ‘Toch heeft Willem nooit bewust om die reden Freddy Heineken gekozen – daarvoor heeft hij te weinig zelfkennis.’

Wanneer de politie de zussen Holleeder arresteert vluchten Willem en Cor naar Frankrijk. Astrid en Sonja vertellen dat zij niet op de hoogte waren van het complot – Willem zou zijn zussen nooit in vertrouwen hebben genomen en Sonja kijkt wel uit om Cor naar zijn ‘werk’ te vragen. De vrouwen komen vrij zonder aanklacht. Zes weken later worden Willem en Cor opgepakt in Parijs, in een appartement in de buurt van de Champs Élysées. Cor heeft meermaals met Sonja gebeld en die telefoontjes hebben de autoriteiten getraceerd. Nederland start een uitleveringsprocedure, maar dat proces raakt vertraagd door juridische moeilijkheden. Zozeer dat de mannen bijna drie jaar in hechtenis in een Franse gevangenis zitten. In die periode geven ze af en toe interviews aan de Nederlandse pers waarbij ze overkomen als schaamteloze, drieste antihelden – zware jongens uit een arbeidersmilieu die het lef hebben gehad een plutocraat te ontvoeren. Hoewel Astrid persoonlijk ontzet is over hoe de twee zich profileren, zijn haar gevoelens voor hen gecompliceerd. Willem is wel haar broer en Cor de partner van haar zus. Sonja blijft Cor onvoorwaardelijk steunen en Stien reist elke week naar Frankrijk om Willem in de gevangenis te bezoeken.

Astrids verlangen om afstand te nemen van haar familie wordt gehinderd door een onderhuids gevoel van loyaliteit en het feit dat haar achternaam berucht is geworden. Terwijl Willem en Cor in Frankrijk zitten, wordt Astrid verliefd op de meer dan twintig jaar oudere kunstenaar Jaap Witzenhausen. Hij lijkt in niets op de mannen in haar familie, heeft een zacht karakter en is maar al te bereid zich ondergeschikt aan Astrid te maken. ‘Hij was mijn huisvrouw,’ zegt ze liefdevol. ‘Hij deed het huishouden, kon goed koken. Hij was het totaalplaatje.’ Als familieleden van Astrid op bezoek komen en Witzenhausen zien stofzuigen, vinden ze dat hilarisch. Op haar negentiende bevalt Astrid van een meisje, Miljuschka. Maandenlang probeert ze de baby weg te

houden van haar familie – ook van Stien – omdat ze bang is dat ze besmet zal raken met ‘de mechanismen in mijn familie’. Ze bezoekt een therapeut, iets wat mensen in haar omgeving niet gauw doen, want ‘het betekent dat je gek bent’. Maar ze is vastberaden haar dochter niet op te zadelen met de pathologieën die haar eigen jeugd hebben verwrongen. De eerste vraag die ze de therapeut stelt: ‘Wat is normaal? Hoe handelt een normaal mens?’

In 1986 worden Willem en Cor dan toch uitgeleverd aan Nederland en veroordeeld tot elf jaar gevangenisstraf. Onder het milde strafregime in Nederland komen ze al na vijf jaar vrij. De bevolking reageert geschokt als de ontvoerders hun vrijlating vieren met een decadent feest waar een band de Heineken-reclamejingle ten gehore brengt. De mannen hebben volgens Astrid alle redenen om te feesten. ‘De autoriteiten kregen het geld niet te pakken.’ Na de bevrijding van Heineken en zijn chauffeur beweert de politie het merendeel van het losgeld te hebben gevonden in een bos bij Zeist, maar ruwweg een kwart – het equivalent van meer dan 7 miljoen euro nu – is nooit teruggevonden. Volgens Astrid hebben Willem en Cor een deel ervan toevertrouwd aan criminele kompanen met de opdracht het te investeren in de drugshandel. ‘Terwijl ze dus in de gevangenis zaten lieten ze die 7 miljoen voor hen werken.’ Ze gingen de gevangenis in als rijke mannen en kwamen er nog rijker uit.

Na zijn vrijlating beginnen Cor en Sonja een leven vol gangsterglamour met opzichtige auto’s en vakanties aan de Middellandse Zee. Ze krijgen nog een kind, een jongen. Cor noemt hem Richie, vanwege de ambitie die erin doorklinkt. Cor en Willem zijn nog steeds partners en dankzij de relatie met Sonja vormen de Holleeders nu een echte misdaadclan. Willem senior was overleden toen junior vastzat. Junior keert terug naar huis als pater familias. (Astrids andere broer Gerard is vervreemd van de familie.) Misdaadverslaggever Peter R. de Vries heeft Cor en Willem leren kennen toen ze vastzaten in Frankrijk. In 1987 verschijnt zijn boek *De ontvoering van Alfred Heineken*, dat meteen een bestseller wordt. In dat boek zegt Cor dat hij niet echt spijt heeft van zijn daden en bejubelt hij zijn band met Willem en de andere ontvoerders als ‘een unieke, onverwoestbare, allesomvattende, eeuwigdurende kameraadschap’. De familie Heineken doet geen enkele poging om het ontbrekende losgeld via juridische weg van Cor en Willem terug te vorderen. De Vries legt me uit dat

Freddy Heineken getraumatiseerd is door de ontvoering en bang is dat de criminele ‘ondernemers’ opnieuw zullen toeslaan. Volgens sommigen vloeit de Nederlandse gedoogcultuur niet voort uit een liberale geest van verdraagzaamheid, maar uit nuchter pragmatisme: wat heeft het voor zin om bijvoorbeeld prostitutie te verbieden als het daarmee niet verdwijnt? Heineken is een rijke man die in vrede wil leven. Begin jaren negentig zet De Vries een gesprek op waarbij Willem en Cor aan tafel zitten met het hoofd beveiliging van Heineken. ‘Ze verzekeren hem dat Freddy niet bang hoeft te zijn,’ aldus De Vries. Maar die belofte houdt een impliciete verwachting in. Namelijk dat Heineken, volgens het wederkerigheidsbeginsel, geen pogingen zal ondernemen om het geld terug te krijgen. De Vries: ‘Ze zouden uit elkaars buurt blijven.’ Na de ontvoering wordt Heineken een soort kluzenaar en hij overlijdt in 2002. (De familie Heineken is niet ingegaan op mijn verzoek om commentaar.)

De Holleeders vermoeden dat de autoriteiten hen in de gaten houden en bespreken thuis of in hun auto’s nooit belangrijke dingen. ‘Om het geld te beschermen, moesten we zwijgen,’ zegt Astrid. Ze vertelt dat ze in codetaal communiceerden – ‘Ik heb gedroogde ananas voor je’ betekende: ‘Kom hierheen want we hebben een probleem’ – en met geïmproviseerde gebaren. Als Willem echt met Astrid of Sonja wil praten moeten ze met hem gaan wandelen. (‘Ik ben een buitenmens,’ grapt hij later in de rechtbank.) Maar zelfs dan houdt Astrid haar hand voor haar mond bij delicate onderwerpen om eventuele liplezers van de politie die hen mogelijk met verrekijkers in de gaten houden geen kans te geven. Als Willem iets wil zeggen wat mogelijk belastend is, fluistert hij het in haar oor. ‘We slaagden er steeds beter in het geheim te delen en hen te laten leven van het Heineken-geld,’ vertelt Astrid. Ze beseft nu dat haar loyaliteit jegens de familie een soort moreel compromis was. ‘Toen werden we allemaal medeplichtig.’

Willem en Cor investeren het losgeld onder meer in de seksindustrie en kopen belangen in diverse bekende bordelen in de Amsterdamse rosse buurt. Omdat ze met tussenpersonen werken staan hun namen nergens vermeld. ‘Juridisch gezien wás er geen Heineken-geld.’ Wanneer mensen Willem vragen wat er met de ontbrekende miljoenen is gebeurd, antwoordt hij vaag dat dat geld ergens op een strand is verbrand. Astrid: ‘Je hebt wat iedereen weet en daarnaast wat je kunt bewijzen.’